

Gedos

Зайнятість, соцзахист, житло:

ставлення населення до державних
програм соціально-економічної
підтримки і потреба у них

Авторки:

Наталія Ломоносова,
Ліліана Філіпчук

Над інструментарієм опитування працювали:

Наталія Ломоносова,
Ліліана Філіпчук,
Анастасія Боброва,
Єлизавета Хассай

Вичитка:

Роксолана Машкова

Верстка:

Марія Бойко

Підготовлено в межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку впроваджує Міжнародний фонд «Відродження» за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні. Думки та позиції, викладені у цій публікації, не обов'язково відображають позицію Посольства Швеції в Україні та Міжнародного фонду «Відродження».

Просимо підтримати наближення перемоги через пожертви на допомогу Збройним силам України та гуманітарним ініціативам. Ви також можете підтримати роботу нашої команди. Пожертви, які Cedos зараз отримує на власну діяльність, спрямовуються на дослідження й аналітику впливу війни на українське суспільство, а також пошук шляхів вирішення соціальних проблем, зумовлених війною.

Cedos — це незалежний аналітичний центр і спільнота, що працює над питаннями соціального розвитку з 2010 року. Ми віримо, що кожна людина має право на гідний рівень життя. Тому метою Cedos є пошук системних причин соціальних проблем і варіантів їхнього вирішення. Наш підхід базується на дослідженнях. Ми вивчаємо суспільні процеси і державні політики, поширюємо критичне знання, просуваємо прогресивні зміни, навчаємо і посилюємо спільноту прихильників цих змін.

Сайт Cedos: <https://cedos.org.ua/>

У цьому звіті ми використовуємо іменник з відділенням «_» гендерованим закінченням для позначення особи, гендер як_ої невідомий чи не має значення в нинішньому контексті, та групи осіб різного гендеру, або гендер яких невідомий, або гендер яких не має значення в нинішньому контексті. Ми однаково поважаємо жінок, небінарних осіб і чоловіків. Оскільки в україномовному інформаційному просторі сьогодні набагато частіше підкреслюється існування чоловіків, ніж усіх інших (тобто більшості людей), ми, щоб урівноважити цей перекис, тут і далі використовуємо таку форму на позначення сукупності різних людей чи людини, гендер як_ої невідомий.

15 листопада 2022 року

Зміст

Вступ	4
Методологія	5
Результати опитування	6
Соціально-економічна підтримка	7
Забезпечення житлом	20
Соціально-демографічні характеристики респондент_ок	28

● Вступ

Повномасштабна війна Росії проти України триває вже дев'ять місяців. Населення України стикається з наслідками війни як для своєї особистої безпеки, так і для економічного благополуччя себе та своєї сім'ї. Органи державної та місцевої влади пропонують деяку допомогу тим, хто постраждали від війни, зокрема втратили домівки, були змушені переїхати в інші населені пункти тощо. Частина з таких програм підтримки існувала і до повномасштабного вторгнення 24 лютого, а деякі заходи почали втілюватися лише недавно. У проєкті Плану відновлення, презентованому у липні, можна побачити також більш довгострокові плани щодо підтримки населення в умовах війни та після неї.

Все це відбувається на тлі скорочення надходжень до державного бюджету та непередбачуваних строків завершення війни. За прогнозами багатьох міжнародних інституцій, що довше триватиме війна, то більша частка населення країни опинятиметься у дедалі більш вразливому становищі, а ресурси, які б дозволяли людям протриматися без сторонньої допомоги, вичерпуватимуться.

З перших тижнів повномасштабної війни команда Cedos збирає й аналізує дані про те, як війна впливає на різні аспекти життя людей та українське суспільство¹. Беручи до уваги соціально-економічний вплив війни, у жовтні ми також вирішили провести загальнонаціональне опитування, сфокусоване на тому, яку підтримку люди хотіли б отримати від держави і як вони оцінюють наявні програми допомоги.

Результати опитування можуть бути корисними для того, аби краще зрозуміти, наскільки наявні програми підтримки відповідають запитам населення, а також панівним уявленням про те, які заходи та політики є справедливими, необхідними, прийнятними в умовах війни.

Цей текст складається з опису методології та вибірки опитування і викладу його основних результатів. У першу чергу ми подаємо результати аналізу відповідей, що стосувалися соціально-економічної підтримки загалом, а наприкінці дещо детальніше зосереджуємося на питаннях, пов'язаних із забезпеченням населення житлом.

¹ Станом на листопад було проведено три хвилі дослідження: у березні, травні та серпні 2022 року, — з результатами яких можна ознайомитися на сайті Cedos.

● Методологія

Опитування проведене компанією Info Sapiens на замовлення аналітичного центру Cedos у період з 11 по 18 жовтня 2022 року на території України. Методом телефонних інтерв'ю з використанням комп'ютера (computer-assisted telephone interviews, CATI) на основі випадкової вибірки мобільних телефонних номерів опитано 1020 респондент_ок віком від 18 років. Опитування не могло досягнути респондент_ок на територіях, які не контролював уряд України та на яких не було зв'язку українських мобільних операторів².

Теоретична похибка вибірки не перевищує 3,1%. Водночас додаткові систематичні відхилення вибірки можуть бути зумовлені наслідками російського повномасштабного вторгнення, зокрема вимушеним переміщенням мільйонів громадян_ок.

До даних було застосовано процедуру зважування. Таким чином, зважені дані відповідають розподілу населення України відповідно до даних Державної служби статистики (станом на 1 січня 2021 року) за віком, статтю, регіоном, розміром населеного пункту й областю.

² В АР Крим та м. Севастополі, у Луганській області, а також на окремих тимчасово окупованих територіях Донецької, Херсонської, Запорізької, Миколаївської, Харківської областей.

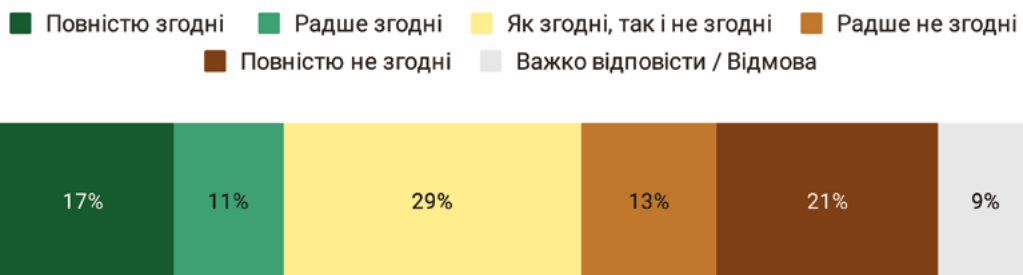
● Результати опитування

Соціально-економічна підтримка

Ми попросили респондент_ок оцінити твердження, які стосуються різних форм допомоги (грошової та негрошової), що надається людям від держави зараз або могла б надаватися. Респондент_ки оцінювали твердження за шкалою від 1 до 5, де 1 — повністю не згод_на з твердженням, 5 — повністю згод_на.

Трохи менше третини респондент_ок (29%) вважають, що **допомога, яку люди отримують від держави, є достатньою**, тоді як ще третина (34%) не згодні з цим твердженням (з них 21% повністю не згодні).

Допомога, яку люди отримують від держави, є загалом достатньою

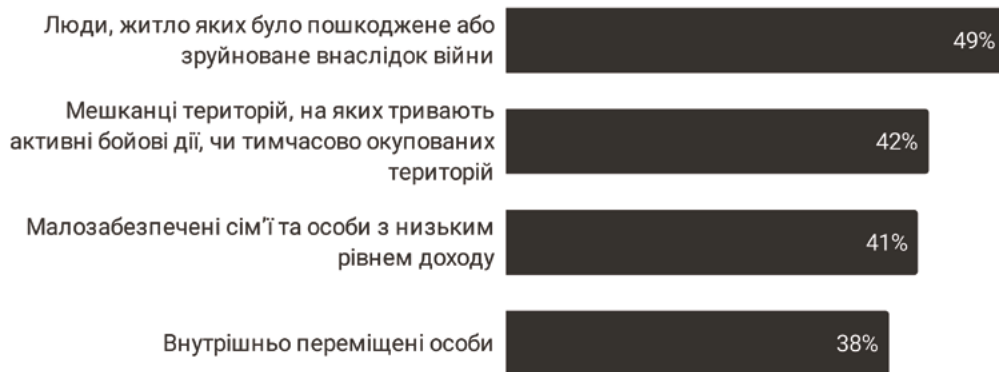
Примітка: N=1020.

Респондент_ки, які зазначили пенсію та інші виплати соціальної допомоги від держави серед своїх основних джерел доходів до початку повномасштабної війни, оцінюють це твердження майже ідентично до загальної вибірки опитування.

Загалом, серед низки вразливих груп частка респондент_ок, які повністю або радше не погоджуються з тим, що допомога від держави є достатньою, вища, ніж загалом у вибірці. Серед респондент_ок, які віднесли себе до категорії малозабезпечених сімей та осіб з низьким рівнем доходу (а це майже третина всіх опитаних), таку думку поділяють 41%, серед ВПО — 38%, серед мешкан_ок територій, на яких тривають активні бойові дії, чи тимчасово окупованих територій — 42%. Серед тих, чиє житло було пошкоджене, допомогу від держави не вважає достатньою половина (49%) опитаних³.

³ У всіх випадках статистично значущий зв'язок є слабким (V Крамера = 0,1).

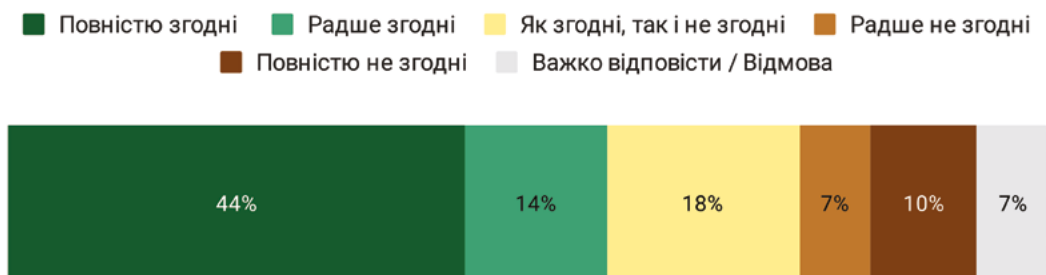
Допомога, яку люди отримують від держави, є достатньою:
частка не згодних з твердженням серед окремих груп

Примітка: N=1020.

Якщо говорити про **розподіл тієї допомоги, яка надходить від держави до громадян_ок**, то трохи більше половини опитаних (58%) вважають цей розподіл загалом справедливим. Повністю та радше не погоджуються з цим твердженням 17% опитаних.

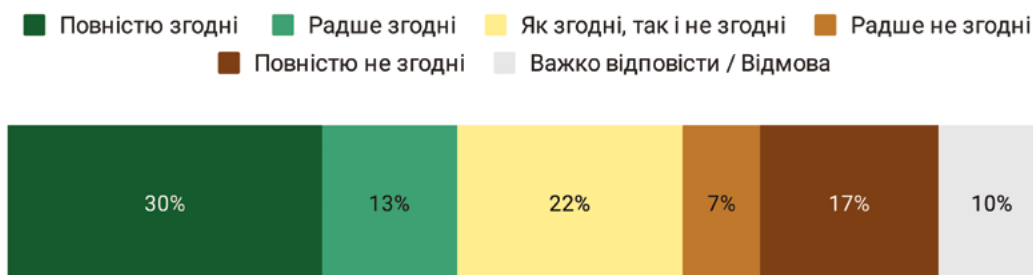
Розподіл допомоги від держави для тих, хто її потребує, є загалом справедливим

Примітка: N=1020.

При цьому трохи менше половини респондент_ок (43%) вважають, що **отримати допомогу від держави складно**. Повністю та радше не погоджуються з цим твердженням лише чверть опитаних.

Отримати допомогу від держави складно

Примітка: N=1020.

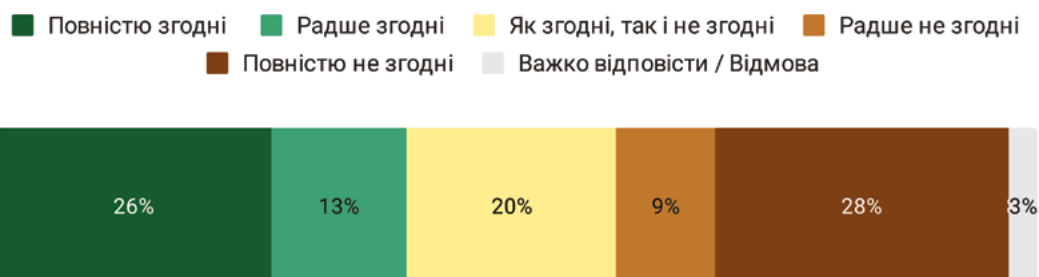
Серед респондент_ок, які зазначили, що відносять себе до малозабезпечених, а також серед респондент_ок, які проживають на територіях, де тривають активні бойові дії, чи на тимчасово окупованих територіях, частка тих, хто вважає, що допомогу від держави отримати складно, є вищою, ніж у середньому по вибірці, і становить 48% і 49% відповідно⁴.

При цьому немає статистичного значущого зв'язку між відповіддю на це запитання та фактом отримання респондент_кою виплат соціальної допомоги та/або пенсії на момент початку війни. Це може свідчити про те, що в складності отримання допомоги від держави можуть бути радше переконані ті респондент_ки, які з тих чи інших причин перебувають у складній ситуації, але допомоги від держави не отримують.

Щодо того, чи в умовах повномасштабної війни держава має право скорочувати видатки на соціальний захист, охорону здоров'я та освіту, думки респондент_ок розділилися: повністю або радше погоджуються з цим твердженням 39% опитаних, натомість майже стільки ж (38%) повністю або радше не погоджуються.

⁴ В обох випадках статистично значущий зв'язок є слабким (V Крамера = 0,1).

В умовах повномасштабної війни держава має право скорочувати видатки на соціальний захист, охорону здоров'я та освіту

Примітка: N=1020.

Наявний статистично значущий зв'язок між оцінкою цього твердження та рівнем доходів домогосподарства, до якого належить респондент_ка⁵: що вищий рівень споживання може собі дозволити домогосподарство, то нижчим є рівень незгоди із цим твердженням. Так, серед респондент_ок, що належать до домогосподарств, яким не вистачає грошей на їжу, та тих, яким вистачає грошей на їжу, але не завжди вистачає грошей на одяг, повністю або радше не згодні з тим, що держава має право скорочувати видатки на соціальний захист, охорону здоров'я та освіту, 41% респондент_ок. А серед опитаних, які належать до групи заможніших домогосподарств, не погоджуються з цією тезою лише трохи більше чверті (29%). Можна припустити, що заможніші респондент_ки можуть бути більш схильні погоджуватися зі скороченням державних видатків на публічні блага, бо за потреби мають більше фінансових можливостей скористатися освітніми, медичними та іншими послугами від приватних надавачів за власний кошт.

⁵ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,1).

В умовах повномасштабної війни держава має право скорочувати видатки на соціальний захист, охорону здоров'я та освіту

Примітка: N=1020.

Крім того, значно вища частка незгоди зі скороченням державних видатків на соціальний захист, охорону здоров'я та освіту серед респондент_ок, які зазначили, що належать до вразливих груп: малозабезпечених (41% повністю та радше не згодні), внутрішньо переміщених осіб (50%) і мешкан_ок територій, на яких тривають активні бойові дії, чи тимчасово окупованих територій (48%)⁶.

Натомість серед респондент_ок, які зазначили, що не належать до жодної з пропонованих до вибору вразливих груп, навпаки, вищою (ніж в середньому по вибірці) є частка тих, хто радше або повністю погоджуються з допустимістю скорочення видатків держави на публічні блага — 44%⁷.

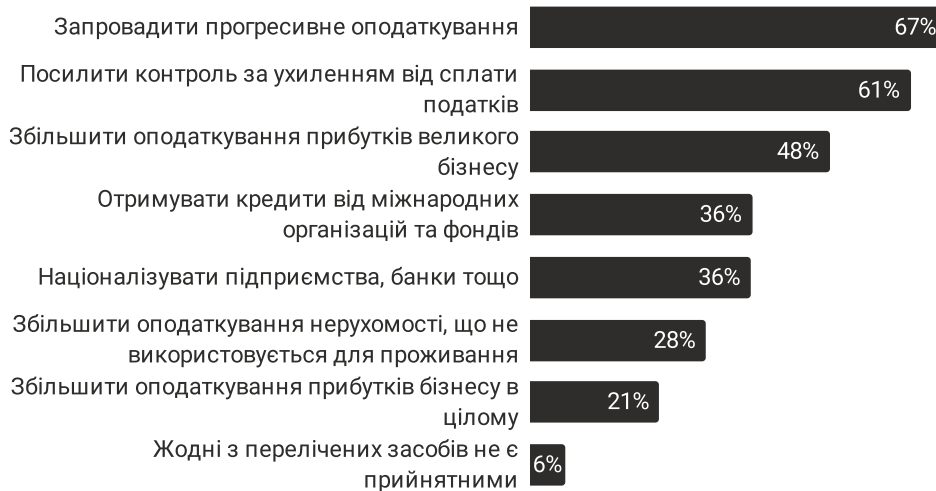
З початку повномасштабної війни надходження до місцевих і державного бюджетів суттєвого знизились, а оцінки щодо зростання бюджетного дефіциту — а отже, зростання інфляції — є невтішними. Тому ми запитали думку респондент_ок про **заходи, до яких держава повинна вдаватися, аби забезпечити видатки на соціальний захист населення, охорону здоров'я та освіту на довоєнному рівні**. Респондент_ки могли обрати всі заходи із запропонованого переліку, які були б необхідними на їхню думку.

⁶ У всіх випадках статистично значущий зв'язок є слабким (V Крамера = 0,1).

⁷ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,1).

На графіку нижче представлені результати цього вибору.

Що держава повинна робити, щоб забезпечити видатки на соціальний захист населення, охорону здоров'я та освіту на довоєнному рівні?

Примітка: N=1020. Відмова від відповіді — 1%.

Серед необхідних заходів, які найчастіше обирали респондент_ки, — запровадження прогресивної шкали оподаткування доходів. З тим, щоб люди з більшими доходами платили значно більші податки за людей з невеликими доходами, погодилися 67% опитаних.

Серед опитаних, які зазначили, що належать до малозабезпечених, частка тих, хто радше або повністю погоджується з необхідністю таких змін в оподаткуванні, є вищою, ніж у середньому по вибірці, і становить 74%⁸.

Рівень підтримки запровадження прогресивної шкали оподаткування доходів є також тим вищим, чим нижчим є рівень доходів домогосподарства, до якого належить респондент_ка⁹. Так, серед тих, кому не вистачає грошей на їжу, та тих, кому вистачає на їжу, але не вистачає на одяг, підтримка становить 69%. Такий самий рівень підтримки і серед тих, чиї домогосподарства мають достатньо грошей на їжу та одяг, але не завжди можуть купити побутову техніку. Натомість серед респондент_ок, які можуть дозволити собі купити побутову техніку, але не автомобіль або квартиру, та тих, які можуть дозволити собі купити автомобіль та інші речі подібної вартості, такі зміни в оподаткуванні підтримують 60%.

⁸ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,1).

⁹ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,1).

Змінити підходи до оподаткування доходів: підтримка такого заходу серед респондент_ок з різним матеріальним становищем

Примітка: N=1020. Відповідь на питання «Яке з тверджень найбільш точно описує матеріальне становище вашого домогосподарства станом на зараз?» і оцінка твердження «Змінити підходи до оподаткування доходів: люди з більшими доходами мають платити значно більші податки за людей з невеликими доходами».

Крім того, сильніший перерозподіл доходів більше підтримують респондент_ки, які належать до старших вікових груп. Серед респондент_ок у віці 55–65 років більший перерозподіл підтримують 71%, серед респондент_ок найстаршої вікової групи (65 років і старше) — 79%. Натомість серед респондент_ок двох наймолодших вікових груп — 18–24 роки та 25–34 роки — ця частка становить 60% і 62% відповідно¹⁰.

Іншим заходом, який респондент_ки обирали найчастіше, є **посилення контролю за ухиленням від сплати податків**. Його підтримує 61% опитаних.

Щодо збільшення оподаткування прибутків великого бізнесу (великих підприємств, корпорацій тощо) думки респондент_ок розділилися майже навпіл: необхідним цей захід вважають 48%, тоді як інша половина опитаних не погоджується з цим.

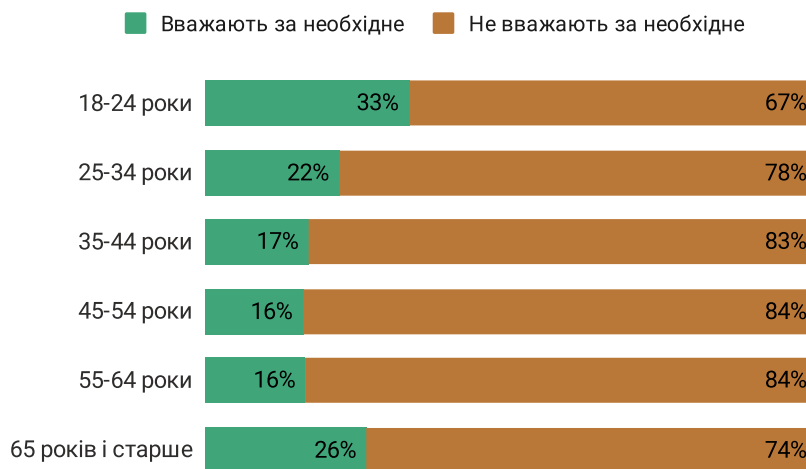
А от ідея збільшити оподаткування всього бізнесу загалом викликає в опитаних найменше підтримки: з цим погоджуються лише трохи менше чверті (21%) респондент_ок.

Оцінка обох тверджень щодо необхідності збільшення оподаткування бізнесу заради забезпечення видатків на соціальний захист, охорону здоров'я та освіти на довоєнному рівні має статистично

¹⁰ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,1).

значущий зв'язок із віковою групою респондент_ки¹¹. Частка тих, хто повністю та радше погоджується із тим, що держава повинна збільшити оподаткування прибутків великого бізнесу, є вищою серед двох наймолодших¹² і двох найстарших¹³ вікових груп, ніж серед респондент_ок середнього віку¹⁴. Найвищою вона є серед наймолодшої групи респондент_ок, де становить 57%. Підтримка необхідності збільшення оподаткування прибутків бізнесу в цілому є найвищою серед наймолодшої (18–24 роки) та найстаршої вікової групи (65 років і старше) і становить 33% і 26% відповідно¹⁵.

Збільшити оподаткування прибутків бізнесу в цілому: підтримка такого заходу серед респондент_ок різного віку

Примітка: N=1020. Відповідь на питання «Будь ласка, скажіть, скільки вам повних років?» і оцінка твердження «Збільшити оподаткування прибутків бізнесу в цілому».

Трохи більше чверті респондент_ок підтримують ідею збільшити оподаткування нерухомості, що перебуває у власності людини, але не використовується для проживання. Цей захід підтримали 28% опитаних.

Третина респондент_ок (36%) вважають, що для того, щоб забезпечити видатки на соціальний захист населення, охорону здоров'я та освіти на довоєнному рівні, держава повинна піти на націоналізацію підприємств і банків.

¹¹ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,1).

¹² Вікові групи 18–24 роки та 25–34 роки.

¹³ Вікові групи 55–64 роки та 65 років і старше.

¹⁴ Вікові групи 35–44 роки та 45–54 роки.

¹⁵ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,1).

З початку повномасштабної війни значна частина бюджетних видатків фінансується за рахунок допомоги міжнародних донорів (наприклад, від Міжнародного валютного фонду). Ці кошти можуть надходити у формі безповоротної допомоги та кредитів. Отримання такої допомоги від міжнародних організацій та фондів у формі кредитів необхідним вважає третина опитаних (36%).

За прогнозами Програми розвитку ООН, опублікованими у перший місяць повномасштабної війни, якщо війна затягнеться протягом наступного року, за найгіршим сценарієм рівень тих, хто живе за межею бідності, та тих, хто може перетнути межу бідності, може сягнути 90,5%¹⁶. Навіть за більш «оптимістичними» прогнозами багато україн_ок можуть потрапити у скрутне економічне становище та/або втратити житло, а мільйони україн_ок уже втратили роботу і досі не знайшли нову.

Ми запитали респондент_ок, до кого вони зверталися б у такому разі або до кого звертаються, якщо вже перебувають у такій ситуації¹⁷.

¹⁶ Згідно з цим прогнозом за межею бідності опиняться 28%, а можуть перетнути межу бідності 62,5%. До війни, за оцінкою ООН, за межею бідності жили 2% населення України, а могли перетнути межу бідності 43,4%. При прогнозуванні використовується міжнародний показник бідності — 5,5 доларів на день, а для тих, хто може перетнути межу бідності, — від 5,5 до 13 доларів на день. З детальним викладом прогнозу ПРООН та можливих сценаріїв впливу повномасштабної війни на рівень бідності в Україні можна ознайомитися за посиланням: <https://www.undp.org/publications/development-impact-war-ukraine-initial-projections>.

¹⁷ Формулювання запитання: «Якщо протягом наступних трьох місяців Ви потрапите в скрутне економічне становище та/або втратите житло або перебуваєте в такій ситуації наразі, на чію допомогу Ви можете розраховувати у першу чергу? Оберіть до трьох варіантів».

Якщо Ви потрапите в скрутне економічне становище та/або втратите житло, на чию допомогу можете розраховувати у першу чергу?

Примітка: N=1020. Відповідь на питання «Якщо протягом наступних трьох місяців Ви потрапите в скрутне економічне становище та/або втратите житло або перебуваєте в такій ситуації наразі, на чию допомогу Ви можете розраховувати у першу чергу?». Респондент_ки могли обрати не більше трьох варіантів відповіді.

Половина респондент_ок (51%) вважають, що в такій ситуації у першу чергу вони можуть розраховувати на допомогу своєї сім'ї та близьких друзів.

Лише трохи менше третини респондент_ок (28%) відповіли, що у першу чергу можуть розраховувати лише на себе; приблизно стільки ж (29%) — на підтримку родичів і знайомих. Серед чоловіків частка тих, хто у першу чергу можуть розраховувати лише на себе, вища, ніж серед жінок¹⁸ (33% проти 24%).

У першу чергу на допомогу держави, і зокрема місцевої влади, розраховують менше чверті опитаних (19%). Стільки ж покладаються на допомогу волонтер_ок, громадських організацій та благодійних фондів в Україні. Жінки дещо більше схильні розраховувати на допомогу держави, ніж чоловіки (22% проти 15%¹⁹).

Найменше опитаних серед джерел першочергової підтримки обрали міжнародні організації (10%) та церкву (6%).

¹⁸ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,1).

¹⁹ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,1).

Ми запитали у респондент_ок також про те, яку допомогу вони б хотіли отримати від держави у разі втрати основного джерела доходів²⁰.

Трохи більше третини респондент_ток (37%) хотіли б отримати допомогу у вигляді регулярних грошових виплат, ще третина (35%) хотіли б отримати допомогу у працевлаштуванні. 15% хотіли б отримати від держави допомогу у відкритті або відновленні власної справи — наприклад, у формі кредиту на пільгових умовах. 8% не хотіли б отримувати жодної допомоги від держави.

Якщо ви втратите основне джерело доходів, яку допомогу від держави ви б хотіли отримати?

Примітка: N=1020. Важко відповісти і відмова від відповіді — 4%.

Серед респондент_ок, які вказали пенсії та інші виплати соціальної допомоги від держави серед джерел своїх доходів до початку повномасштабної війни, частка тих, хто хотіли б отримати допомогу у вигляді регулярних грошових виплат, очікувано є вищою. Вона становить 58% — більш ніж удвічі більше, ніж серед опитаних, які не вказували таке джерело доходів до війни (24%)²¹.

Частка тих, хто віддали б перевагу регулярним грошовим виплатам, є суттєво вищою також серед жінок — 45%²² (проти 28% серед чоловіків).

Натомість серед чоловіків вищою є частка тих, хто хотіли б отримати від держави допомогу у відкритті бізнесу (21% проти 11% серед жі-

²⁰ Формулювання запитання: «Якщо протягом наступних трьох місяців Ви втратите ваше основне джерело доходів або знаходитесь у такій ситуації наразі: яку допомогу від держави Ви б хотіли отримати, якби була можливість обирати? Оберіть один варіант».

²¹ Статистично значущий зв'язок середньої сили (V Крамера = 0,4).

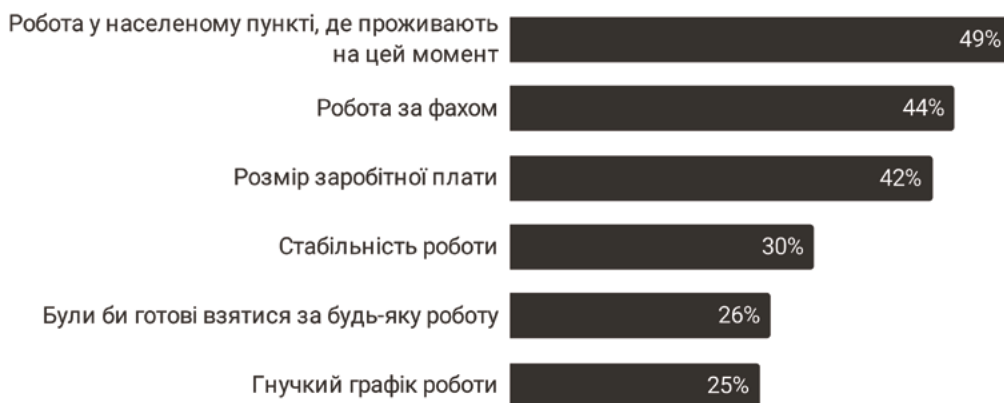
²² Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,2).

нок)²³. Бажання отримати допомогу у відкритті або відновленні бізнесу є очікувано вищим і серед тих, хто отримували дохід від бізнесу або самозайнятості до початку повномасштабної війни. Серед цих категорій 53% і 33% відповідно хотіли б отримати таку допомогу, що більше, ніж у загальний вибірці²⁴.

Що ж до тих респондент_ок, які, опинившись у скрутному фінансовому становищі, не хотіли б отримати допомогу від держави, то вищою їх частка є серед людей, які не мають осіб на утриманні (11% проти 6% серед тих, хто має одну і більше особу на утриманні)²⁵, а також серед чоловіків (10% проти 7% серед жінок)²⁶.

У тих респондент_ок, які були б зацікавлені отримати від держави допомогу у працевлаштуванні, **ми також уточнили, які критерії були б важливими для них при підборі такої вакансії**. Опитані могли обрати три критерії з переліку запропонованих. При цьому жоден із критеріїв не обрали більше половини респондент_ок.

Які критерії були б важливими при підборі такої вакансії?

Примітка: N=358. Інше — 1%.

Майже половина респондент_ок (49%) серед важливих критеріїв вказують наявність роботи у тому населеному пункті, де вони проживають. Робота за фахом і розмір заробітної плати є важливими критеріями при підборі вакансії для 44% і 42% опитаних відповідно. Гнучкий графік роботи та її стабільність є важливими критеріями для 25% і 30%.

²³ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,2).

²⁴ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,2).

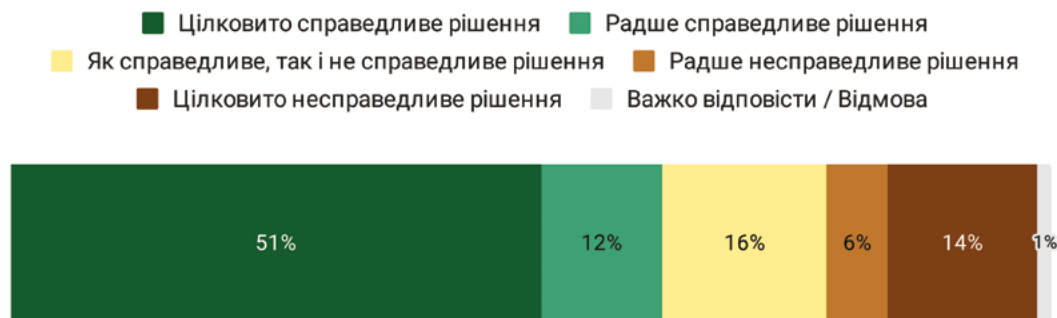
²⁵ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,1).

²⁶ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,2).

Чверть опитаних серед тих, хто зацікавлені отримати допомогу від держави у працевлаштуванні, були би готові взятися за будь-яку роботу, яка б пропонувалася. Переважна більшість із них (86%) проживають у селах або у містах, що не є обласними центрами²⁷.

Нині до людей, які втратили роботу, держава застосовує дещо інші підходи, ніж до повномасштабної війни. Так, у червні цього року уряд України затвердив постанову про новий підхід до виплат допомоги безробітним людям²⁸. Відтепер зареєстрованих безробітних, які не були працевлаштовані протягом 30 днів, можуть залучати до суспільно корисних²⁹ робіт з оплатою не нижче мінімальної заробітної плати, а тих, хто відмовиться, буде позбавлено статусу безробітних і виплат допомоги. Оскільки це досить суттєва зміна у порядку підтримки безробітних, ми попросили опитаних оцінити, наскільки справедливим вони вважають це рішення.

Ставлення до постанови уряду щодо залучення безробітних до суспільно корисних робіт на період воєнного стану

Примітка: N=1020.

Цілковито або радше справедливим це рішення вважають 62% опитаних, а 20% мають протилежну думку. Серед тих респондент_ок, які зазначили, що самі є безробітними, третина (35%) вважають це рішення радше або цілковито несправедливим.

²⁷ Слабкий статистично значущий зв'язок (V Крамера = 0,2).

²⁸ <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanov-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-13-lipnya-2011-r-753-i-vid-20-bereznya-2013-r-175-i210622-716>

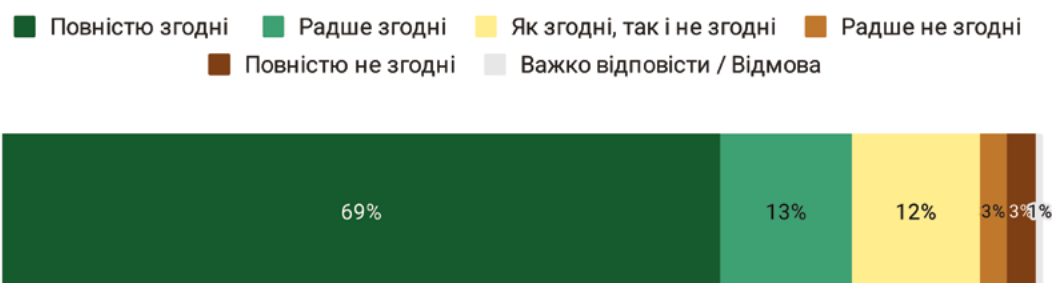
²⁹ Суспільно корисні роботи мають оборонний характер або слугують для ліквідації надзвичайних ситуацій.

Забезпечення житлом

Ми попросили респондент_ок оцінити твердження, які стосуються забезпечення житлом. Респондент_ки оцінювали твердження за шкалою від 1 до 5, де 1 — повністю не згод_на з твердженням, 5 — повністю згод_на.

З результатів оцінки можна зробити висновок, що респондент_ки мають високі очікування щодо державної житлової політики та ролі держави у вирішенні житлового питання. Так, переважна більшість респондент_ок (82%) вважають, що **державна має забезпечувати житлом людей, які цього потребують**.

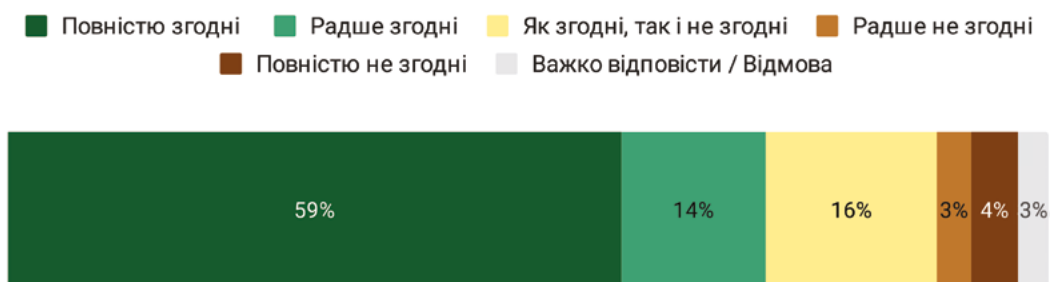
Держава має забезпечувати житлом людей, які цього потребують

Примітка: N=1020.

Якщо говорити про конкретні заходи для вирішення житлового питання, то значна частина (73%) опитаних повністю або радше згодні з тим, що **державна має забезпечити можливість доступної оренди житла**. Повністю або радше не погоджуються з цим твердженням лише 8% респондент_ок.

Держава має забезпечити можливість доступної оренди житла

Примітка: N=1020.

Високі очікування від держави громадян_ки мають і тоді, коли йдеться про придбання власного житла. Так, 70% вважають, що **держава має допомагати громадян_кам у придбанні житла**³⁰ (при чому 56% опитаних згодні з цим твердженням повністю).

Держава має допомагати громадянам у придбанні житла

Примітка: N=1020.

75% вважають, що **для вирішення житлового питання через придбання його у власність держава має забезпечити низькі відсотки за іпотекою**³¹.

³⁰ За даними вже згаданого опитування Cedos щодо житлових умов і ставлення до державної житлової політики, у 2019 році 83% опитаних скоріше та цілковито погоджувалися з тим, що держава має допомагати громадян_кам у придбанні житла. Тобто частка тих, хто вважає, що держава має допомагати громадян_кам придбати житло у власність, скоротилася на 13%, що є досить суттєвою зміною у поглядах за чотири роки.

³¹ На основі аналізу наявних ресурсів, можливостей і викликів державної житлової політики в Україні аналітичний центр Cedos дійшов до висновку про низьку ефективність політик, орієнтованих на допомогу громадян_кам у придбанні житла, у тому числі, через механізм іпотеки. "Через обмеженість фінансування зростає важливість його правильного розподілу. Ключовим принципом повинна стати нагальність потреб різних груп людей. Передусім варто забезпечувати житлом тих, хто не має власних ресурсів; а вже після цього — людей, які мають гроші для оренди, але потребують допомоги з купівлею житла. Для найбільш ефективного використання ресурсів потрібно не розпорошувати їх і сформулювати систему пріоритетів. Перш за все держава повинна фінансувати програми створення і розвитку соціального та неприбуткового житла. Наступним кроком може стати підтримка альтернативних форм власності — наприклад, кооперативів, — а також людей, які купують житло вперше. Відповідно до цього мають бути реформовані державні житлові програми." Детальні висновки і пропозиції з цього приводу зібрані у документі "37 тез про сучасний стан, виклики і принципи нової житлової політики в Україні"

Для вирішення житлового питання держава має забезпечити
низькі відсотки за іпотекою

■ Повністю згодні ■ Радше згодні ■ Як згодні, так і не згодні ■ Радше не згодні
■ Повністю не згодні ■ Важко відповісти / Відмова

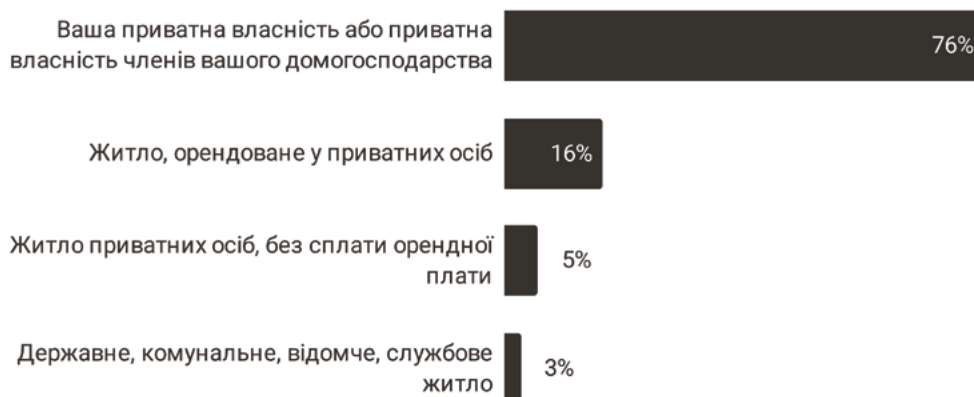
Примітка: N=1020.

Більшість респондент_ок (76%) проживають у житлі, що перебуває в їхній власності або у власності членів їхнього домогосподарства. Водночас майже чверть опитаних проживають у житлі, що не є у їхній власності. Серед них 16% винаймають житло у приватних осіб³²; 5% проживають у житлі інших осіб, не сплачуючи орендну плату; а близько 3% — у державному, комунальному, відомчому, службовому

³² За даними загальнонаціонального репрезентативного опитування щодо житлових умов і ставлення до державної житлової політики, яке Cedos проводив у 2019 році, 8% україн_ок проживали у житлі, орендованому у приватних осіб. Попри те, що на формування вибірки опитування, результати якого ми представляємо у цьому тексті, та на досяжність респондент_ок вплинули наслідки повномасштабного вторгнення Росії у лютому цього року, воно є репрезентативним, а відтак його результати можна порівнювати з аналогічним опитуванням 2019 року. Як бачимо, кількість людей, які проживають в орендованому житлі, зростає.

житлі, в тому числі у приміщеннях, переобладнаних для житлових потреб (школа, дитячий садок, театр тощо).

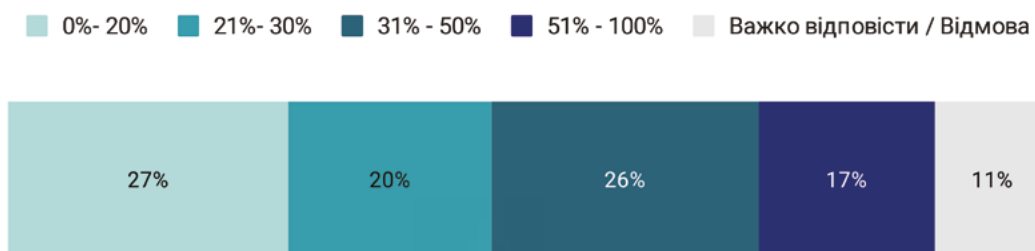
Житло, у якому Ви наразі мешкаєте, — це...?

Примітка: N=1020.

Ми попросили респондент_ок оцінити, **яку частку сукупного місячного доходу домогосподарства вони в середньому витрачають на житло**. До витрат на житло просили враховувати всі можливі витрати: оренда, виплати за іпотекою, комунальні послуги тощо. Майже половина (47%) опитаних витрачають на житло менше 30% власних сукупних доходів. 26% респондент_ок витрачають на житло від третини до половини власних доходів. Водночас, більше як половину доходів витрачають 17% опитаних. Ще 11% учасни_ць дослідження було складно відповісти на це питання або вони вирішили утриматися від відповіді.

Частка місячного доходу домогосподарства, який респондент_ки витрачають на оплату житла

Примітка: N=1020.

Водночас люди, які відносять себе до таких вразливих груп як мешкан_ки тимчасово окупованих територій, малозабезпечені, внутрішньо переміщені особи витрачають на житло значно більше, ніж

люди, які не належать до жодної з груп. Так, 28% мешкан_ок тимчасово окупованих територій і територій, на яких ведуться активні бойові дії, витрачають на житло понад половину коштів домогосподарства³³. Натомість таку саму частку витрачають на житло лише 10% людей, що не відносять себе до вразливих груп³⁴.

Частка доходів домогосподарства, який респондент_ки витрачають на житло

Примітка: n=152, n=312, n=153, n=61, n=385 відповідно. Відповідь на питання «Я перелічуватиму різні соціальні групи. Будь ласка, оберіть всі, до яких особисто ви належите (себе відносите)» і «Який, в середньому, відсоток сукупного місячного доходу Вашого домогосподарства Ви витрачаєте на оплату житла. Маються на увазі усі можливі витрати на житло: оренда, іпотека, комунальні послуги тощо. Якщо не можете сказати точну цифру, округліть її, будь ласка».

В оцінках збитків інфраструктури від російського вторгнення житлові будівлі утворили найбільшу частку втрат. За оцінками Київської школи економіки, загалом пошкоджено або зруйновано щонайменше 135,8 тис. приватних і багатоквартирних будинків (станом на жовтень 2022)³⁵. Водночас за оцінками Світового банку, станом на жовтень уже було пошкоджено або зруйновано близько 817 тис. житлових будинків³⁶. Тож ми запитали учасни_ць дослідження про

³³ Слабкий статистично значущий зв'язок (значення V Крамера = 0,1)

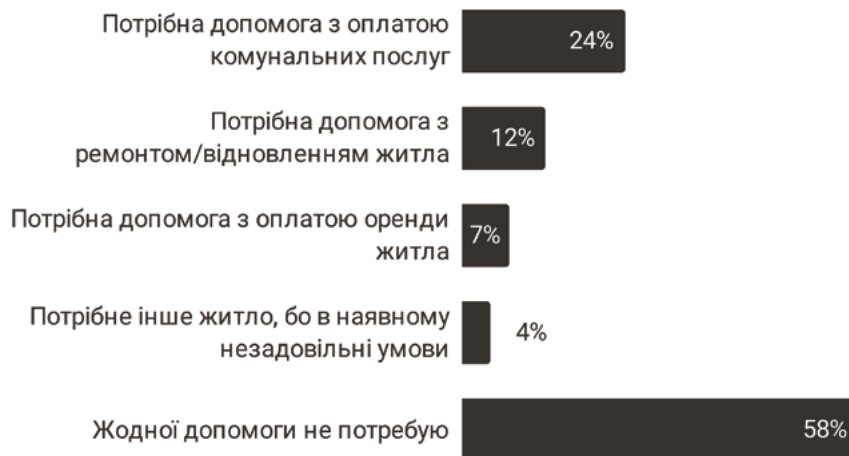
³⁴ Слабкий статистично значущий зв'язок (значення V Крамера = 0,3)

³⁵ https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-infrastrukturi-vzhe-perevishhuye-105-5-mlrd/?__cf_chl_tk=_Rsabj8LNS9STF11odv8e-w007nhqfaD.KoLjDWi2mpQ-1653740310-0-gaNycGzNCP0

³⁶ <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2022/09/09/ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-estimated-349-billion>

їхні потреби у допомозі з житлом від держави. Респондент_ки могли обрати всі варіанти, що їм підходили.

Яка саме допомога із житлом від держави вам потрібна?

Примітка: N=1020.

Найбільша частка опитаних — а саме майже чверть (24%) — потребує допомоги з оплатою комунальних послуг. Потребу в допомозі з ремонтом чи відновленням житла відзначили 13% респондент_ок; із орендою житла — 7%; ще 4% повідомили, що потребують іншого житла через незадовільність умов у наявному. Водночас трохи більше половини (58%) відповіли, що не потребують допомоги з житлом від держави.

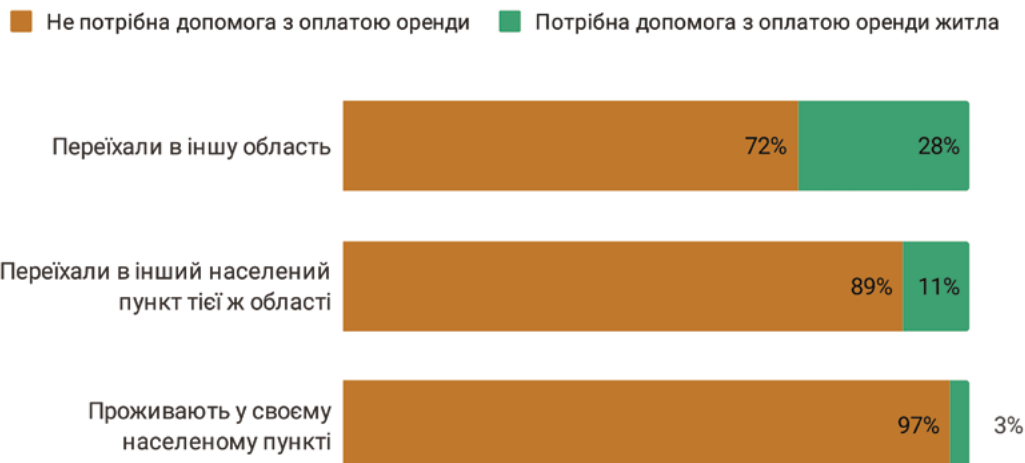
Серед респондент_ок, які віднесли себе до малозабезпечених сімей та осіб з низьким доходом, частка тих, хто потребує допомоги з оплатою комунальних послуг, очікувано є вищою і становить 37% (проти 18% серед опитаних, які не віднесли себе до малозабезпечених)³⁷.

Про потребу в допомозі з орендою повідомила значно більша частка респондент_ок, які через війну переїхали до іншої області, порівняно з респондент_ками, які не переїжджали: 28% і 3% відповідно³⁸.

³⁷ Слабкий статистично значущий зв'язок (значення V Крамера = 0,2)

³⁸ Слабкий статистично значущий зв'язок (значення V Крамера = 0,3)

Потреба у допомозі від держави з оплатою оренди житла

Примітка: n=70.

Ми пропонували респондент_кам оцінити, наскільки вони або члени їхнього домогосподарства розглядають можливість скористатися варіантами допомоги від держави. Респондент_ки оцінювали запропоновані варіанти допомоги за шкалою від 1 до 5, де 1 — точно не скористалися би, 5 — точно скористалися би. Це питання ставилося тільки тим респондент_кам, які у попередньому питанні відповіли, що потребують допомоги з новим житлом, сплатою оренди за житло або ремонтом житла.

Наскільки ви або члени вашого домогосподарства розглядаєте можливість скористатися такими варіантами допомоги від держави?

Примітка: n=221.

Найбільша частка респондент_ок потенційно скористалася б можливістю отримати житло безкоштовно через квартирну чергу (57%, з яких 51% точно скористалися б можливістю).

Половина учасни_ць дослідження придбали б житло у випадку, якщо держава сплатить частину його вартості (50%, з яких 38% точно скористалися б можливістю).

Дещо менше респондент_ок зацікавили б можливість орендувати житло за пільговою ціною та можливість придбати житло за допомогою пільгової іпотеки чи кредиту: відповідно 41%, з яких 32% точно скористалися б можливістю; та 27%, з яких 20% точно скористалися б можливістю.

Усі з запропонованих варіантів допомоги набрали від чверті до половини респондент_ок, які б не скористалися такою допомогою.

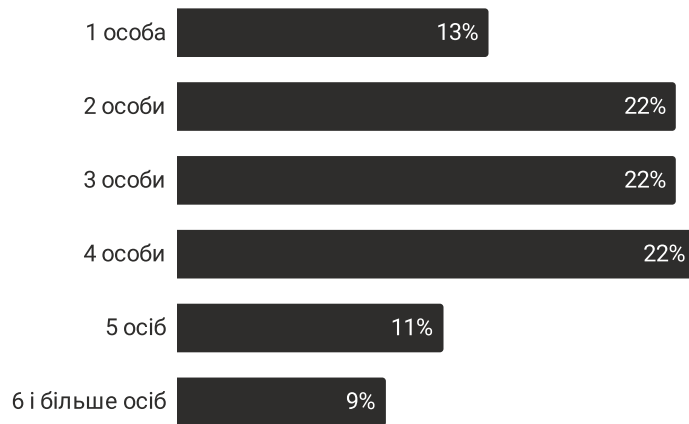
- Соціально-демографічні
характеристики
респондент_ок

Понад половина (54%) респондент_ок належать до основного працездатного віку (25–54 роки). 17% належать до зрілого працездатного віку (55–64 роки) та 8% — до раннього працездатного віку (18–24 роки). Кож_на п'ят_а (21%) респондент_ка має 65 і більше років.

Серед учасни_ць дослідження 55% становлять жінки, 45% — чоловіки.

До домогосподарств понад половини (56%) респондент_ок належать від 3 до 5 людей включно з сам_ою респондент_кою³⁹. Більше п'ятої частини (22%) респондент_ок ведуть спільне господарство вдвох, 14% — самотійно. Ще 9% респондент_ок у своєму домогосподарстві мають 6 і більше людей.

Скільки осіб входять до вашого домогосподарства, включно з вами?

Примітка: N=1020.

У майже половини (49%) респондент_ок немає осіб на утриманні⁴⁰. Більше третини (37%) мають на утриманні одну або дві людини. У 13% респондент_ок перебувають на утриманні троє і більше осіб.

Оцінюючи матеріальне становище свого домогосподарства, 13% респондент_ок зазначили, що їм не вистачає грошей на їжу; 37% вистачає грошей на їжу, але вони не завжди можуть купити одяг; 31% мають достатньо грошей на їжу та одяг, але не завжди можуть купити побутову техніку; 14% вистачає грошей на побутову техніку, але вони не можуть купити автомобіль або квартиру; 3% можуть купити автомобіль та інші речі подібної вартості.

³⁹ Домогосподарство — це люди, які разом проживають і ведуть спільне господарство.

⁴⁰ До осіб на утриманні відносять неповнолітніх дітей, а також подружжя, батьків чи інших осіб, які не працездатні/набули інвалідності.

Матеріальне становище свого домогосподарства **на момент початку повномасштабної війни** респондент_ки описали таким чином: 7% респондент_ок зазначили, що їм не вистачало грошей на їжу; 24% вистачало грошей на їжу, але вони не завжди могли купити одяг; 36% мали достатньо грошей на їжу та одяг, але не завжди могли купити побутову техніку; 24% вистачало грошей на побутову техніку, але вони не могли купити автомобіль або квартиру; 7% могли купити автомобіль та інші речі подібної вартості.

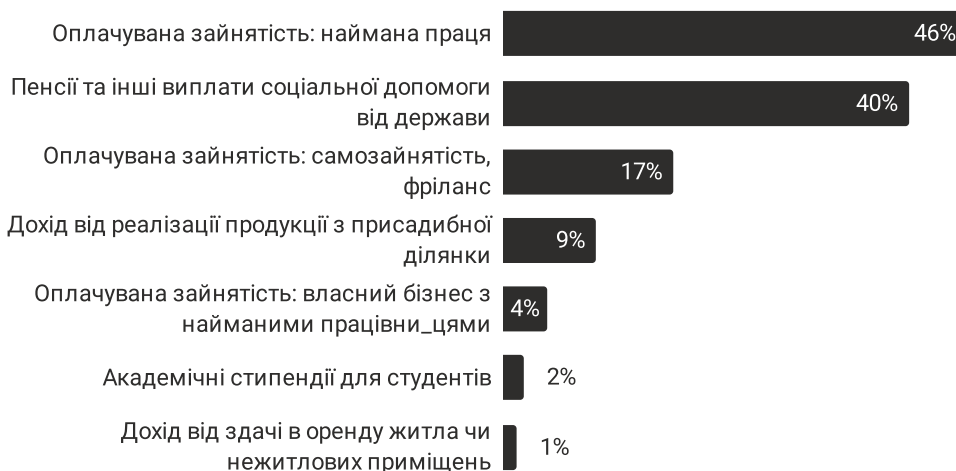
Яке з тверджень найбільш точно описує матеріальне становище вашого домогосподарства?

Примітка: N=1020.

Ми запитували респондент_ок про джерела доходів, які вони мали до початку повномасштабної війни. Із запропонованого переліку респондент_ки могли обрати всі варіанти, які описували їхнє становище. Дві третини (67%) учасни_ць дослідження отримували дохід з оплачуваної зайнятості. З них 46% респондент_ок були найманими працівни_цями, 17% були самозайнятими або працювали на фрілансі, 4% займалися власним бізнесом, маючи найманих працівни_ць. Більше третини (40%) респондент_ок отримували пенсійні чи інші виплати соціальної допомоги від держави; 9% отримували дохід від реалізації продукції з присадибної ділянки чи домашнього господарства; 2% отримували академічні стипендії для студентів і 1% мали дохід від здачі в оренду житла чи нежитлових приміщень. Ще 4% не мали власного доходу і перебували на утриманні батьків чи подружжя.

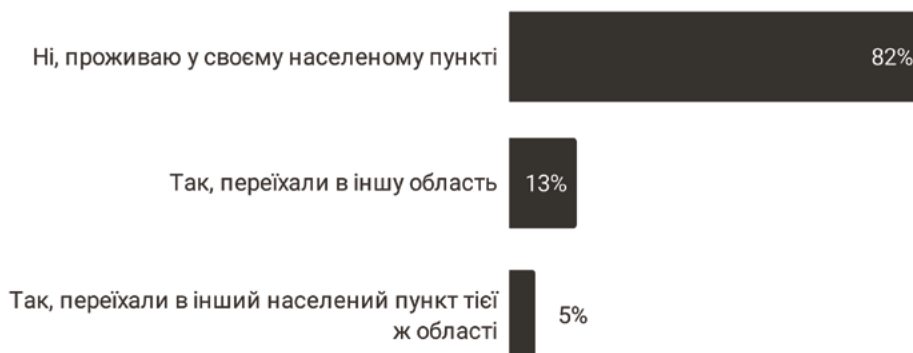
Якими були джерела ваших доходів до початку повномасштабної війни?

Примітка: N=1020.

Більшість (82%) респондент_ок проживають у тому ж населеному пункті, що й до початку повномасштабної війни. Водночас майже п'ята частина респондент_ок повідомили, що були змушені переїхати. Серед них 13% переїхали в іншу область і 5% переїхали в інший населений пункт тієї ж області.

Чи переїхали ви з початку повномасштабної війни 24 лютого?

Примітка: N=1020.

До початку повномасштабної війни близько двох третин (68%) учасни_ць дослідження постійно проживали у міській місцевості. Серед них близько 46% жили у місті з населенням від 50 до 500 тисяч жител_ок; майже 23% жили у місті з населенням понад 500 тисяч.

житель_ок. Майже третина (32%) учасни_ць дослідження постійно проживали у сільській місцевості.

Чверть (25%) учасни_ць дослідження постійно проживали у центральних областях України до 24 лютого. Майже така сама частка (24%) опитаних проживали у західних областях. 16% проживали на Півдні, по 13% — на Півночі та Сході. Ще 8% жили в Києві.

До яких із груп ви належите?

Примітка: N=1020.

Ми також просили респондент_ок повідомити, чи відносять вони себе до однієї чи кількох вразливих груп. Майже третина (32%) учасни_ць дослідження відносять себе до членів малозабезпечених сімей та осіб із низьким рівнем доходу. 15% опитаних належать до внутрішньо переміщених осіб; така сама частка віднесла себе до мешкан_ок тимчасово окупованих територій чи територій, де тривають активні бойові дії. Майже 13% респондент_ок дослідження повідомили, що вони безробітні; 10% — люди з інвалідністю; 6% — військові та ветерани; 6% — одинокі батьки та матері; 6% мають житло, що було зруйноване або пошкоджене внаслідок війни. Трохи більше третини серед опитаних (37%) не відносять себе до жодної з перелічених груп.

